

تأثیر والدین بر تربیت جنسی کودکان از دیدگاه آیات و روایات

فریده صلح دوست^۱

چکیده

اخلاق جنسی قسمتی از اخلاق است که شامل آن عده از آداب و روش‌هایی می‌شود که به غریزه جنسی مربوط می‌شود. این عادات اگر مطلوب باشد موجب رشد و کمال انسان است و اگر نامطلوب باشد به انحطاط فرد می‌انجامد. بدیهی است پرداختن به موضوع تربیت جنسی و آموزش راه و روشی که قرآن و روایات در این باره سفارش می‌کند می‌تواند به حفظ عفت و سلامت و پایداری خانواده‌ها کمک کند و به دنبال آن فساد و فحشا در جامعه کم می‌شود و سهل انگاری و بی‌اهمیتی به این مسئله موجب از بین رفتن حیا و حریم‌ها و فروپاشی خانواده‌ها و شیوع فساد و فحشا در جامعه می‌شود.

تربیت جنسی کودکان در عصر حاضر ی از دغدغه‌های اصلی خانواده‌هاست این نوع تربیت زیرمجموعه‌ای از نظام تعلیم و تربیت است و در اسلام نیز این تربیت مورد توجه قرار گرفته است تربیت جنسی کودکان آموزش مسائل جنسی در هدف و درک آنها است به گونه‌ای که باعث انحراف جنسی آنها نشود به همین دلیل خانواده‌ها باید کودکان خود را به طریق صحیح تربیت نمایند. در این مقاله سعی بر آن شده است که از جنبه‌های دینی به این مسئله پرداخته شود و به این سوال پاسخ داده شود که راه‌ها تربیت جنسی در دوران کودکی به وسیله خانواده از دیدگاه قرآن و روایات چیست؟

واژگان کلیدی: تربیت جنسی، تربیت دینی، خانواده، کودکان، ، غریزه جنسی، قرآن، روایات

^۱ سطح دو حوزه علمیه حضرت زینب کبری علیها السلام، solhdustv۳۶@ yahooail.

مقدمه

والدین و خانواده نقش حیاتی در شکل دادن به درک کودک از هویت جنسی و اجتماعی ایفا می‌کند. والدین نیاز به این توانایی دارند تا قادر باشند جنبه‌های فیزیکی و رفتاری غریزه جنسی انسان را به فرزندان خود نشان دهند و فرزندان نیاز دارند که مجهز و آگاه به دانش و مهارت‌هایی باشند تا بتوانند در مورد غریزه جنسی روابط مربوط به مسائل جنسی تصمیم‌گیری‌های مسئولانه‌ای داشته باشند.

خانواده‌ها می‌توانند انتخاب کنند که کودکان را تنها بگذارند تا آنها راهشان را در میان انبوه اطلاعات جزئی و کلی محتوای موجود در اینترنت یا اطلاعات دریافتی از همسالان بدون توجه به درستی یا نادرستی اطلاعات به دست آمده پیدا کنند؛ یا اینکه با چالش روبرو شوند که شفاف‌سازی دانش و خوب و تربیت جنسی علمی مبتنی بر ارزش‌های جهانی احترام و حقوق بشر را فراهم کنند.

تربیت جنسی جامعه می‌تواند تغییر بنیادینی در مسیر شیوع بیماری‌ها ایجاد کند و کودکان در مورد توقعات‌شان از تربیت جنسی بهتر و بیشتر آگاهی پیدا کند از خانواده و نقش و اهمیت آن تعاریف گوناگونی به عمل آمده است. که همگی هدف مشترکی به نام انسان‌سازی را دنبال می‌کند به طور کلی رسالت خانواده تبدیل منابع انسانی به سرمایه‌های انسانی است نظام‌های تربیتی جهان رسالت خانواده را پروراندن فرزندان پرش می‌دانند که می‌خواهند از قید بی‌شمار و گوناگونی وجودی‌اش را گردد تکامل همه‌جانبه را هموار سازد و به روز موقعیت فردی و اجتماعی خود و دنیای متغیری که در آن زندگی می‌کند تا آنجا که ممکن است آشنا شود. دین اسلام دین جامع و کامل است که در همه زمینه‌ها احکام و قوانین و توصیه‌هایی دارد و از جمله به تربیت جنسی پرداخته است به علت اهمیت آن‌ها و در سوره نور به طور مفصل به این موضوع اشاره شده است و روایات فراوانی از ائمه معصومین وارد شده که به این مسئله اهمیت فراوان داده‌اند و شیوه‌های تربیت جنسی را آموزش دادند.

همچنین در کتاب‌های تفسیری پیرامون آیات مربوط به اتفاق به این موضوع پرداخته شده است. آنچه در این مقاله بدان پرداخته می‌شود نگاه اسلام به تربیت جنسی است و با بررسی روایات اهل بیت تلاش دارد که وظایف خانواده را در این مورد تبیین نماید. دین اسلام به تربیت جنسی اهمیت بسیاری داده است. در این مقاله سعی شده است که در مورد مفهوم

تربیت و تربیت جنسی، دیدگاه دین مبین اسلام در مورد تربیت جنسی کودکان از میان سخنان اهل بیت اطلاعاتی جمع آوری شود و در اختیار خوانندگان قرار گیرد. در ابتدا لازم است به تبیین واژگان تربیت و تربیت جنسی بپردازیم.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱ مفهوم لغوی تربیت

واژه تربیت از ریشه "ربو" و از باب تفعیل است کلمات ناقص هنگامی که بابت تفعیل برده می‌شوند بر وزن تفعله می‌شوند. آنگونه که سخن اهل لغت بر می‌آید در این ریشه به نوعی می‌توان معنای زیادت و رشد را یافت. نکته مهمی راغب اصفهانی در کتاب خویش آورده است: تدریجی بودن تربیت است که امروز قابل توجه و مهم شمرده می‌شود.^۱

۱-۲ مفهوم اصطلاحی تربیت

مفهوم تربیت در اصطلاح: هدف از تربیت در نگاه دین عبارت است: از رشد، طهارت، حیات طیبه، عبادت، تقوا، رضوان، تزکیه و تهذیب شهید مطهری در مفهوم تربیت این گونه بیان می‌دارد:

"تربیت در بیان عبارت است از پرورش دادن یعنی استعدادهای درونی را که بالقوه در یک موجود است، به فعلیت درآوردن و پروراندن به لحاظ آ تربیت فقط در مورد جاندارها یعنی گیاه و حیوان به انسان صادق است، اگر این کلمه را در مورد غیر جاندار به کار ببریم مجازی به کار برده ایم."^۲

تربیت عبارت است از: پروراندن و از قوه به فعل رساندن. به بیان دیگر تربیت کوشش و تلاش آگاهانه انسان برای ایجاد تغییرات مطلوب است و دارای ابعاد متعدد جسمی، روحی، روانی

^۱ طباطبایی، صرف ساده، ص ۱۷۱

^۲ مطهری، مجموعه آثار، ص ۲۲

عقلی، ذهنی، اجتماعی، فرهنگی، عاطفی، سیاسی، اخلاقی، اقتصادی، علمی و... است. تربیت ضرورت حیات انسان است.

به طور کلی انسان محصول تربیت است. یکی از حوزه‌های چالش انگیز تعلیم و تربیت در جوامع مختلف از جمله جامعه ما تربیت جنسی است، که همواره به دلیل وجود پاره‌ای از ابهام‌ها و سوء تفاهم‌های نظری و فکری و پاره‌ای از موانع اجرایی با مشکلات فراوانی دست به گریبان بوده و همین امر زمینه ساز ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی و انحرافی رفتاری در میان نسل جوان و به تبع آن صرف هزینه‌های سنگین جهت مقابله با این انحرافات نهادها و سازمانهای ذیربط است.

۱-۳ مفهوم تربیت جنسی

تربیت جنسی یکی از فعالیت‌های مهم و اساسی غریزه جنسی است که نقش مهمی در چگونگی شکل‌گیری شخصیت انسان دارد، و تجلی آن به صورت تمایلات شهوانی ارضای مشروع سبب پیدایش و تداوم و بقای نسل است. نیازی که این غریزه در آدمی به وجود می‌آورد مانند سایر نیازها مثل نیاز به خدا، امنیت و استراحت است.

اما کیفیت و زمان برآورده شدن آن ممکن است سبب رشد مناسب و یا ذلت فرد شود. اهمیت ارضای این نیاز در تمام مراحل زندگی به میزانی است که می‌توان گفت که هر کس دارای شخصیت جنسی مخصوص به خودش است محور غریزه در افراد همواره همراه با ظهور و تحولات جنسی روانی و عاطفی است. چه بسیار حرکت‌ها، جنب و جوش‌ها ائتلاف‌ها که در سایه آن پدید می‌آید؛ و چه بسیار خودپسندی، خودنمایی‌ها و خودخواهی‌ها که بر اثر آن حاصل می‌شود.^۱

^۱ فرم‌هینی فراهانی، تربیت در نهج البلاغه

یکی از موثرترین راههای افزایش آگاهی نگرش و توانایی کودکان در محافظت از خودشان تربیت جنسی است. که برای پیشگیری از رفتارهای پرخطر جنسی در آینده و نتایج منفی آن ضروری به نظر می‌رسد. آموزش جنسی یا تربیت جنسی به عنوان یک فرایند تغییر رفتار دربرگیرنده جریان دراز مدت کسب اطلاعات درباره زندگی خصوصی هویت جنسی و روابط است.

مهمترین هدف آموزش جنسی توسعه رفتارهای مثبت جنسی است که در ذیل به آنها اشاره می‌شود: اعتماد به نفس، اتخاذ رویکردهای مثبت به خود و دیگران، دوری از تجاوز و خشونت جنسی. هدف تربیت جنسی سالم و برنامه‌ریزی برای پدر و مادر شدن این است که در طول دوره رشد با کسب دانش جنسی و مهارت‌هایی که از سلامت جنسی فرد در زمان حال و آینده محافظت می‌کند، آگاه شوند.

مقصود از تربیت جنسی این است که به گونه‌ای کودک را پرورش دهیم که وقتی به سن بلوغ رسید حلال و حرام را در مسائل جنسی تشخیص دهد و به وظایف زناشویی و همسری آگاه باشد و راه و رسم افت اسلامی و شعر او باشد و درباره شهوت سرگردان نشود

تربیت جنسی در واقع ارائه یک سری اطلاعات ضروری روان شناختی جسمانی و دینی در مورد مسائل جنسی مربوط و هر فرد معنی ارائه اطلاعات و آگاهی‌های به فرد در زمینه آشنایی بیشتر با جنس مخالف است. تربیت جنسی افراد مسن تر اجتماع و آنهایی که بیشتر راجع به مسائل جنسی اطلاعات و معلومات دارند با افرادی که در این زمینه اطلاعات یا رشدی ندارند برخورد می‌کنند، تا رشد بیشتری در آنها به وجود آورد و از این راه به پیشرفت زندگی انسانی از نظر مسائل و برخوردهای جنسی کمک کنند.

۲- دیدگاه دین مبین اسلام در مورد تربیت جنسی

اینکه دین اسلام در این زمینه چه دیدگاهی دار د؟ پاسخ این است که نفس غریزه جنسی واقعیتی است که در انسان وجود دارد و از آفریده‌های خداست؛ با توجه به جنبه جنسیت در آفرینش باید گفت: دین اسلام در این رابطه هیچ اعتقادی به پلیدی این غریزه ندارد و به همین دلیل کور کردن و ریشه کن کردن آن را مجاز نمی‌شمارد اما در عین حال معتقد نیست که آن را آزاد و بی‌قید و بند رها کنند، و یا با آموزش‌های مستقیم بر آن دامن بزنند،

مناسب و متون مذهبی آمادگی یابند. کودک در سه تا پنج سالگی نسبت به خصوصیات جسمانی خود و تفاوت های جنسی دختر و پسر کنجکاو است و جنبه شناختی و کنجکاوی او جنبه کشفی دارد.

نوع پرسش های کودک در مورد آفرینش خود، چگونگی به دنیا آمدنش است. سوال هایی از قبیل "مرا از کجا آورده اید"، "یا"، "نوزاد کجا بوده است"، "یا" من کجا بوده ام "این سوال ها طبیعی و عادی است. دید کودک در باره بدن خود و همسالان، مانند دید والدین نیست؛ از این رو در پاسخ با این پرسش ها همواره باید به این نکته توجه داشت که روند آموزشی کودک باید تدریجی باشد نباید همه جزئیات را یکباره در اختیار او گذاشت. پاسخ پرسش ها باید کوتاه و ساده باشد.^۱

گاهی کودکان در هنگام استحمام، توالی و یا تعویض لباس به بدن خود نگاه می کنند و یا برای کنجکاوی آلت تناسلی خود را دستکاری می کنند. این رفتار گاهی به جهت مشکلات جنسی خشکی پوست آلت یا خارش و سوزش آن است. در مواردی اضطراب باعث این رفتار می شود و از این راه کودک کسب آرامش می کند. به طور کلی این رفتار هنگام استحمام، بازیگوشی، خستگی، بی حوصلگی، هنگام حرکت در خودرو بیشتر وجود دارد. در این گونه موثرند باید والدین خونسردی خود را حفظ کنند و کودک را از این گونه رفتار باز دارند.

یکی از مسائلی که پدر و مادر در شکل گیری آن نقش موثری دارند «هویت جنسی» است. هویت جنسی مفهومی است که یک فرد به عنوان یک مرد یا زن از خود دارد. در واقع هویت جنسی با نقش جنسی ارتباط نزدیکی دارد. مرد و زن هر کدام نقشی دارد و این همجاری های جامعه است که مشخص میکند زن یا مرد در انجام دادن چه کارهایی مجاز و چه کارهایی غیر مجاز هستند؛

در این زمینه والدین «نقش الگویی» دارند، باید احترام به زن را به پسرها آموخت و هم زمان با آن احترام به مرد را هم به دختران آموخت.

بررسی های علمی نشان داده اند که بیداری نا به هنگام جنسی، زمینه ساز بروز پاره ای از هوس های نادرست، عادت های نامناسب و انحراف آمیزی چون خودارضایی، قرار دادن خود در

^۱ اوحدی بهنام، تمایلات و رفتارهای جنسی انسان

معرض سوءاستفاده های جنسی و بالاخره، توسعه مفاسد و آلودگی هاست؛ از این رو باید از پیش رسی بیداری کودکان جلوگیری کرد. این سخن بدین معنا نیست که کودک را در مورد اعضای وجودی اش جاهل و غافل نگه داریم، بلکه منظور این است که با تحریک و بیداری غرایز و بدنبال آن هوس و شهوت را در او پدید نیاوریم .

اگر به روایت های اسلامی که در مورد مراحل رشد آمده اند دقت کنیم، درمی یابیم که مراحل رشد به سه بخش یا سه هفت سال تقسیم شده اند؛ برای نمونه امام صادق علیه السلام می فرمایند: "اجازه دهید تا فرزندان تا هفت سالگی بازی کنند، هفت سال بعد تحت تادیب قرار گیرند، و در هفت سال سوم ملازم شما باشند." برنامه تربیت جنسی باید با نهفتگی همراه باشد، اطلاعات نباید به گونه ای باشد که باعث بیداری زودرس جنسی گردد. تردیدی نیست که مسئولیت اصلی تربیت جنسی کودک به عهده پدر و مادر است. و تربیت جنسی امری مرحله ای و تدریجی است و باید بر اساس ویژگی های کودک انجام بگیرد تا استعدادهایش در جهت کمال مطلق شکوفا گردد. در تربیت جنسی صرف ارائه اطلاعات کفایت نمی کند بلکه رفتار و نگرش والدین نسبت به امور جنسی در اثربخشی و کارآمدی آموزش اهمیت به سزایی دارد .

نتیجه گیری

با توجه به شیوه های تربیت جنسی در دوران کودکی و نوجوانی و عمل کردن به این شیوه ها که تا چه اندازه مانع از ایجاد انحراف در فرزندان می شود، بر هر پدر و مادر مسلمانی لازم است که برای پرورش نسلی پاکیزه و سالم که در تعبیر قرآن کریم، تحت عنوان باقیات صالحات از آن یاد شده است و نیز جهت ساختن جامعه ای سالم و به دور از آلودگی و التهاب، از این آداب و روشها مدد بجویند، زیرا با آگاهی از این شیوه ها و منش ها که مشخص می شود، والدین تا چه اندازه با تربیت صحیح در ساختن جامعه موثر و سهیم هستند. دین اسلام برنامه های منظم و مدونی رای تربیت جنس کودک دارد، که در قالب احادیث و روایات به دست ما رسیده است. لذا بر والدین واجب است که در تربیت جنسی کودک به رهنمودهای دین جامع اسلام توجه کنند.

دیدگاه دین اسلام از تربیت جنسی با اندیشه غرب کاملاً متفاوت است. تربیت جنسی در دین اسلام پرورش و تعدیل و جهت دهی است نه پروردن. در شریعت اسلام لزوم مراعات اعتدال و اجتناب از افراط و تفریط نه تنها در زمینه غریزه جنسی بلکه در جمیع شئونات حیات دنیایی توصیه می شود و در اصلاح غریزه جنسی به عنوان یک واقعیت وجودی انسان مورد پذیرش و احترام قرار گرفته است.

تربیت جنسی در اسلام عبارت است از: مجموعه اقدامات تربیتی مربوطه غریزه جنسی شامل هدایت کنترل و تعدیل و ضابطه مند کردن غریزه جنسی، که دین اسلام برای حفظ سلامت جسمی و روانی عفت و پاکدامنی شرافت و کرامت انسان به کار برده است.

منابع و مأخذ

۱. قران کریم
۲. نهج البلاغه
۳. ابوالقاسمی ناریا، مرقاتی خویی عفت سادات، تقدیسی محمدحسین، تبیین تربیت جنسی دانش آموزان ایرانی از دیدگاه مربیان بهداشت مدارس ابتدایی مجله دانشکده بهداشت، انستیتو تحقیقات بهداشتی، ۱۳۸۹. ش
۴. امینی محمد، تمنای فر محمدرضا، پاشایی رقیه، بررسی ضرورت وجودی و چگونگی توجه به تربیت جنسی در برنامه درسی مقطع متوسطه از دیدگاه دبیران و دانش آموزان، ۱۳۹۰. ش
۵. اوحدی بهنام، تمایلات و رفتارهای جنسی انسان، نشر تهران، چاپ دوم، ۱۳۸۰. ش
۶. پوراحمدی لاله، روانشناسی کودک، چاپ سوم، تبریز انتشارات نور قلم، بی تا
۷. حسین زاده علی، سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت، چاپ هفتم، قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۸. ش
۸. حسینی داوود، روابط سالم در خانواده، چاپ هفدهم، موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۹. ش
۹. حسینی دشتی مصطفی، معارف و معاریف، چاپ دوم، تهران انتشارات مفید، ۱۳۷۶. ش
۱۰. حر عاملی محمد بن حسن، وسائل الشیعه، بهرود موسسه آل البيت العربیه با الاحیا التراث، بی تا
۱۱. خورشیدی عباس، رفتار والدین و تربیت فرزندان، تهران، ۱۳۸۱. ش
۱۲. رهنما اکبر، محمدی حسین، بررسی و تبیین بررسی و ترمیم اصول و روشهای تربیت جنسی با تاکید بر دیدگاه های اسلام، دانشگاه شاهد، ۱۳۸۶. ش
۱۳. سیف سوسن، روان شناسی، رشد، نشر تهران، چاپ اول، ۱۳۷۷. ش

۱۴. صادقی محمد جواد، نقش خانواده در تربیت جنسی کودکان، مجله پیشرفت های نوین در علوم رفتاری، دوره چهارم، ۱۳۹۸ ه. ش
۱۵. صفحه علی نقی، تربیت جنسی مبانی اصول و روشها از منظر قرآن و حدیث، قم سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، ۱۳۸۸ ه. ش
۱۶. طباطبایی محمدرضا، صرف ساده، قم: دارالعلم، چاپ ۴۹، ۱۳۷۹ ه. ش
۱۷. فرمehینی فراهانی محسن، تربیت در نهج البلاغه، نشر آبیژ، ۱۳۹۰ ه. ش
۱۸. فرمehینی فراهانی محسن، نگاهی گذرا بر تربیت جنسی در مقاطع مختلف تحصیلی، سلامت روان، چاپ اول، ۱۳۸۷ ه. ش
۱۹. فلسفی محمد تقی، کودک از نظر وراثت و تربیت، چاپ سوم، تهران دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۱ ه. ش
۲۰. قائمی علی، هدایت جنسی و مسائل مربوط به ازدواج، انتشارات مربوط به اولیا و مربیان، چاپ سوم، ۱۳۷۸ ه. ش
۲۱. قرائتی محسن، تفسیر نور، چاپ هشتم، تهران مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، ۱۳۸۳ ه. ش
۲۲. لطف آبادی حسین، روانشناسی رشد نوجوانی جوانی و بزرگسالی، تهران، ۱۳۹۰
۲۳. مجلسی محمد باقر، بحارالانوار، ج ۷۵، تهران مکتب اسلامیه، بیتا
۲۴. مطهری مرتضی، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، چاپ بیست، تهران، ۱۳۸۸ ه. ش
۲۵. مطهری مرتضی، مجموعه آثار، قم: صدرا، چاپ ۱۱، ۱۳۸۳ ه. ش
۲۶. نوری طبرسی حسین، مستدرک الوسيله، بیروت، موسسه ال البيت(ع) الاحیا و التراث، بی تا